Ann. VI. Num. XII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum,* est: in Italia Libellarum 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*

Cuncta mittantur ad Aristidem Leonori *equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem*

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA — Apud Gebethner et Wolf — VARSAVIAE POLONORUM, Rakowskie Przedmiescie, 15. — Apud "Kronika Rodzinna" — VARSAVIAE POLONORUM, Krakowskie Przedmiescie, 6

IN ANGLIA — Apud Burns and Oates — LONDON W. 28, Orchard Street.

IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICAE SEPTENTR. — Apud Fridericum Pustet S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ. — NEW YORK, 52, Barclay Street. — CINCINNATI, 436, Main Street.

IN GERMANIA — Apud Fridericum Pustet S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ. — RATISBONAE in BAVARIA

IN CANADA — Apud Librairie Granger Frères — MONTREAL, 1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

ROMAE

EX OFFICINA *PACIS*, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCCIII

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 ½; Coron. 15 *recto tramite* mittendum ad

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM

COMMENTARII "VOX URBIS„ POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,

ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui pretium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCCIII, accipiet *ad libitum*

a) Librum (vulgo « album ») praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *sive*

b) Urbis e Ianiculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 × 0,24); *sive*

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7,50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1 ½; Rubl. 3; Flor. 3 ½; Coron. 7 ½. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *sive*

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) *Sin potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia dimiserit.*

Hac ultima conditione (*c*) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruantur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina exspectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.

Ann. VI. ROMAE, Idibus Iuniis MDCCCCIII. Num. XII.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:
In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 ½.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:
ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE - Via Alessandrina, 87.

DE MONUMENTIS TUENDIS.

Quae pro tuendis monumentis petimus, ab iis, quae pro latinitate tuenda professi sumus non longe abesse diximus. Eadem enim erga maiores, qui fecerunt, qui aedificarunt, qui laudabilem recordationem excitatis marmoribus crediderunt, reverentia nos ad scribendum agebat, et ad tuendam latinitatem, qua tantae sapientiae moles est, et ad ventura saecula provehendam incolumem hortabatur. Sciebamus ad humanitatem omnium gentium fovendam, conservandam augendamque nos facere; nunc scimus pariter singularum gentium laudes famamque tueri, dum, quo possumus Marte, inviolabilia, indelebilia monumenta tuemur. Numquid erit gens tam immansueta tamque fera, quae maiorum suorum nomina negligat, quae memoriam eorum velit deletam, exstinctam? Bono omnium igitur nobis proposito, hoc vindicamus paginis hisce nostris, ut qui primo ad exitum usque pro latinitate pugnavimus, iidem pro monumentis asservandis in acie prima pugnare noscamur. Nihil umquam cuivis populo tollimus, qui volumus ut unicuique sint gloriae suae monumenta servata; atque igitur omnes nobiscum consentire speramus, et nobiscum adlaboraturos et fore confidimus, et adlaborantes optamus. Quid contra?

Tua res agitur paries cum proximus ardet...!

Mirifica quidem iucunditate afficimur, ea videntes partim, partim legentes, quae civitates omnes, non levi impendio, neque minoribus impendio curis, quotannis agunt, ut ab humo iniuriosa vindicent monumenta suae dignitatis. Quinimo eo antiquitatis desideria creverunt, eo historicorum virorum vestigationes rogationesque potuerunt, ut quaevis civitas insignia mittat huc illuc agmina eruditorum suorum, qui urbes olim florentissimas, nunc deserta rudera, et interdum ne suis quidem propriis dignoscendas ruinis, collata operariorum manu effodiat, et quae sunt reliqua museis servanda tradat, chartis notet. Quo factum est, ut ipsa terra, quasi grata hominum curis, pulcherrimis interdum rependat exantlatos labores, et praemia nova se daturam promittat, si haereant inceptis, nec a proposito dimoveantur. Numquid ea, quae in Creta insula, quae apud Babylona et Ninivem, commemorabo? Aut iterum ea referam, quae in commentario nostro saepe reddidimus de quaesitis in Africa et Asia, et felicissime inventis? Semel dixisse sat est. Nec vero sine laude praetereunda illa sunt, quae apud plerasque civitates fieri legimus; nam non modo quaerere, semisepulta eruere, sed etiam, quoad possunt, restaurare inventa gestiunt, festinant in pristinam referre formam reperta; singula calamo notare, praelo tradere, ne memoria intereat; quinimo nec saluti, nec pecuniae parcere constituunt, uti debitos in honores illa revocent, quae vel aetate, vel incuria gentium seu quassata, seu lapsa sunt.

At interdum, dum illa recensemus, lamentationes reperientium vel audimus, vel legimus. Et quaenam hae? Lamentantur fuisse rapaces, fuisse ignaros rerum homines, qui divitiis inhiantes subverterunt, demolitique sunt ut raperent, ut venderent, nec mortuorum ossibus pepercerunt, sancta Manium iura perfringentes, omnia miscentes, thesauros nescio quos, prouti reconditos abditosque arbitrarentur, quaerentes. Sic et artis eximiae insignia opera perdiderunt, sic historiae pretiosissima documenta contriverunt, irreparabili damno scientiam una, humanumque succedens genus affecere. Ergo nonnullorum culpa, paucorum scelere cum haec facta sint, et fiant, illud in primis premit munus cultas civitates, quoniam quae praeteriere tempora revocare non possumus, ut ipsae altius in mentibus civium suorum infigant obsequium erga ea quae a maioribus accepta sunt, et posteris credita relictaque sunt, ut servent, non ut destruant, non uti deleant aut subvertant, sed uti venerentur ac tueantur. Quum autem haec ubique, praesertim in urbibus, magna ex parte saltem cauta sint sanctissimis legibus, et raro, aut numquam contra audeat nemo, cumque praeterea maxima urbium rudera priscarum et sepulchra in agris sint, quos ligonibus et aratro rustici exercent, ad agricolas praesertim convertenda cura omnis est, ne quid faciant, quod loco, tempore occultum restet, et impune patretur.

Atqui ad haec assequenda nihil habet magistratuum vigilantia, nihil satellitum, nihil custodum frequentia, cum interdum pretiosissima casu eruantur vomere, dum terra exercetur, vel noctu, in silentio, in tenebris praedandi coniuratio expilatione absolvatur. Itaque cum angusta innocentia sit, quae metu punitionis contineatur et poenis, nemini enim semper ad humeros vindex gladius legum stat, maxima est ea vero innocentia, quae conscientia et horrore sceleris muniatur, in hoc adnitendum, ut singuli et omnes vel ab unguiculis, ut aiunt, tenellis, vel a primis ludis a magistro in schola, a parentibus domi moneantur, ne quid contra monumenta faciant, ne quid ex illis sibi veluti proprium censeant, quod casu aliquo ex antiquis rebus veniat ad manus. Pertinent haec ad scientiam, pertinent ad humanum genus, pertinent ad maiores illos demortuos, qui fecerunt, nec illi, aut illi, sed omnibus posteris suis habenda reliquerunt. Quapropter non modo sacrilegio quodam, sed furto ingenti tenentur obstricti, et poenis non severis, sed vel atrocibus animadvertendum in eos, qui sacrilegio, qui furto huiusmodi se scelerarint. Quid enim putas, et quanti putas eum, qui vel marmoream hetruscam lamnam perfregerit, vel argenteam vendiderit bilingui, puta, inscriptione distinctam? Mysterium ingens sermonis illius, quod facile pateret, aeternis iterum tenebris offundet. Qui thesaurus aequo tantam rependet iacturam?

Sed haec optima nemo esse negabit; est autem et aliud caput rei ingens. Homines turpis lucri cupidi circumeunt, perque agros vicosque errantes assibus paucis ab ignaris agricolis emunt, quae isti invenerunt dum fundos colunt. Saepe numismata perrara brevi aere comparant, inscriptos lateres, aeneas, argenteas res, gemmas, quas illi ignorant, tamquam crepundia paucis tabaci foliis acquirunt. Sexcenta huiusmodi sunt. Ergo adversus hos auctoritas, lex, magistratus, respublica decernant necesse est; primo ut impediantur quominus seducant, ostiatim quaerendo; secundo, ut qui contra legem hanc faxit, acrioribus legibus, quam quae ubique sunt, immisericordi iudicio plectatur. At pariter constituendus est vir probus et prudens, qui ex aerario publico oblata coemat, coempta, toties quoties, in libro scribat, scripta una cum libro, cum nominibus venditorum, cum pretii soluti notitia pluries in anno musei proximioris rectori exhibeat. Tunc quae rara magis tribuantur reipublicae, quae minus sub hasta venum dentur. Experti loquimur, qui numisma singulare familiae Durmiae, quod vix trecentis libellis venale fuisset, duobus libellis tantummodo venditum a colono scimus; nec relatu alicuius haec scimus, sed aure, oculis huic sceleri, huic fraudi, non manu, non assensu, immo inutili monitu contra, interfuimus.

Speramus itaque nostris hisce elucubrationibus monumentorum conservationi ac tutelae profuisse, et viam, qua nequid pereat in posterum, designasse.

H. De Vecchi Pieralice.

THERSITES

IDEST

DE HOMINE CONVICIATORE AC MALEDICO. (1)

Nunc quae Ulyxes Thersiti responderit, audiamus:

Θερσῖτ' ἀκριτόμυθε, λιγύς περ ἐὼν ἀγορητής,
ἴσχεο, μηδ' ἔθελ' οἶος ἐριζέμεναι βασιλεῦσιν.
οὐ γὰρ ἐγὼ σέο φημὶ χερειότερον βροτὸν ἄλλον
ἔμμεναι, ὅσσοι ἅμ' Ἀτρείδῃς ὑπὸ Ἴλιον ἦλθον.

(1) Cfr. num. sup.

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes Idib. Novembr. an. MDCCCCII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

regione Nomos Arsinoitis, dimidiante III post Chr. saeculo, sit iudicandum; aetas enim in tuto est.

Pleraeque ex hisce epistolae; quarum in altera Alypios ille, de quo una cum Syros in superioribus papyris a Florentina Societate comparatis mentio fiebat, Heronimon *phrontisten* Teadelpheiae compellabat, monens de proximo adventu, et hortans ut « balineum tepenti aqua ditaret », ut, « quas maxime possit, paleas ad calefaciendum colligeret »; paleas autem hosce in usus quaesitas in *Ostraka* Willkenius nos antea docuerat. Monet insuper se « permansurum diu, ut sua alia rura, quae circum, invisat, et mandat ut porcellum talem paret, qualem opportunum idoneumque iudicet lauto convivio, in quo ipse herus comitantesque hospites discumbant ». Praeterea praecipit de piscatoribus mittendis, « qui pisces optimos grandesque adducant ». Saepe in his epistoliis de negotiationibus vini agitur ad *monochōra*, *dichōra*, *trichōra*. Numquid non laudabimus hominem, qui vetulae nutrici suae Heraidi certas vini *monochōras* dono largitur? Ἡραΐδι γενομένῃ τροφῷ!

Aliae epistolae, diversa tamen docentes, nomina Apollonios, Klandios, Serapionis, aliorumque tradunt, quae tamen IV non excedere post Christum saeculum videntur, neque a Nomos Arsinoitis et Hermopolitis finibus demigrare. Teadelpheiana (nunc ex oppido Harît) omnino est stipulatio, qua agri locantur, Hadriani Augusti XI anno (CXXVII post Christum); et indidem emptio-venditionis adstipulatio circa nonnulla animantia; praeterea supplex ad Aegypti praefectum libellus; aliud denique papyrum, omnium iudicio maximi habendum, in quo fit mentio tributi μονοδεσμίας χόρτου, deque agro publico agitur.

Ab Hermopolitana regione alia quoque documenta papyracea produnt, Caracallae Augusti ferentia aetatem, et in iis quoddam est dignum animadversione singulari, cum de commutatione aedium pactio sit (ἀντικαταλλαγή), duplici exemplari redacta, ita ut – idque novum profecto – quae tempus in altero absumpserit altero redintegrentur. Inde etiam adventant alia papyra, quamvis male mulcata saeculis. Fragmenta sunt actorum solemnium magistratus: modo vicorum comarchae stratego coram eos ponunt, qui publica cupiunt munera obire; sunt coaeva Gallieno Augusto (ann. CCLIV-CCLXVIII p. C.). Duo ex iis ostendunt comarchas ex oppido Ἐκοῦς, exhibentes τὸν ὑπογεγραμμένον εἰς δεσμοφυλακίαν τῆς ἐν τῇ μητροπόλει εἱρκτῆς ὄντα εὔπορον καὶ ἐπιτήδειον, etc.; unde patet non modo quid ab hoc tributo feratur, sed vel nomen adhuc incertum firmatur (1). Nonnihil, immo et grande, praeferunt huiusmodi alia fragmenta. Duo enim inducunt comarchas geminos oppidi, seu vici Synomb..., qui coram stratego vici Hermopolitani, Aurelio Origeni, offerunt ἐργάτας εὐθέτους καὶ ἐπιτηδείους. Nec simile iis usquam, quod sciam, documentum habemus.

Ad Antimopolim denique et Hermopolim pertinent quamplurima folia, seu frusta, solemnium penes magistratus actorum, circa IV saeculi finem; cuius temporis singula, quae gerendarum in Romano Imperio rerum ad administrationem attineant, pluriimi existimantur. Neque desunt ea, quae saeculum II et III spectent: acceptilationes, indices legitimi seu solemnes, contractus. Huiusmodi illud est (anno p. C. CLXXVIII) a Ptolemaide Evergete adveniens documentum, quo Hermeros asinam « feminam, adultam, sine vitiis », – age, bene-moratam! – vendit; mirabile quidem animal, quod progrediente scriptoris calamo, in masculum mutatur.

Haec et alia pulcherrime Vitellius cum enumerasset, finem dicendi sibi imposuit his verbis, quae tachygraphorum morem sequuti ad amussim deprompsimus in fine scripturae nostrae ipsi relaturi: « Haec in ea tempora cum venerint, quibus iam facta sit nobis copia legendi carmina Timothei, et brevi licebit in scaenam etiam *Colax* illius Menandri incumbere, et in nobilia multa praecedentium aetatum, quae tum ad solutam orationem, tum ad poesim Hellenicam pertinent, fortassis minima haec quae congregavimus et haberi possunt, et quibusdam videri. Sed quamvis exigua collectio sit, suum tamen saxum, et caementum, ut aiunt, honeste ad notitiam rerum, quae tunc in moribus, in arte, in consuetudinibus erant, adducet; excitabit insuper desiderium, quo actuosius et argumentosius particeps harum Italia rerum fiat; impellet insuper fortasse aliquem e civibus nostris, ex illis, nempe, *quos aequus amavit Iuppiter*, ut, avaritia omni abdicata, modum viresque donet, quibus ratione certa quaeramus, et persequamur assidue ac perscrutemur sacrum Aegypti solum; iuvabit saltem ut adolescentes nostros in studia et investigationes impellamus, quae XX saeculi optime philologicas disciplinas cumulabunt ».

FORFEX.

(1) Cfr. WILKEN *Ostraka*, I, 177; GRENFELL et HUNT, *Fayûm towns*, n. LIII).

VER VITAE.

Lux prima facta: lux tibi,
Iubar serenum sic, puer,
Ridet, puella, te fovet.
Fugat nec umbra pallida
Caeleste luminis iubar:
Perambulata tempora
Nondum ferunt caliginem-
« At nubilosa cum senis
Tenaciorem vi notam
In fronte ruga presserit,
Damnum pudendum suffero,
Privatus omni sidere,
Frustra remensus orbitam. »
Candente sic die queri
Soles crebraque nenia
Ver clamitare, non redit!
Homuncle, vae, parum sapis.
Haec sola namque verior
Mi crede, vita, si Pater
Lucem det intus; det novam,
Qua si fruaris vivida,
Molestiae cedunt senis.
Hoc velle pulchritudinem
Genae rubentis, hoc puto
Monere verna tempora.
Iuventa non est corporis:
Sublime mentis est decus!

Scrib. Mendhusii

V. HERTEL.

DE LATINA ELOQUENTIA

IN ARCHIGYMNASIO TAURINENSI (1).

EXEUNTE saeculo decimo septimo, rex Carolus Emmanuel IV, vir singulari virtute et pietate praeditus, lacrimabili exitu, procul a patria atque ab avorum sede ivit exsulatum.

Subalpini, rege suo orbati, per quindecim et amplius annos fuerunt sub gallico dominatu. Tamen etiam illis temporibus reipublicae difficillimis, litterae latinae magno in honore fuerunt apud nos, et Magnum Archigymnasium, mutato nomine, perpetuum ingeniorum fetum edidit. Verum, si de litteris latinis modo esset sermo, quod praesertim ad rem nostram pertinet, hoc unum addiderim, postquam Vigus fato cesserat, accitum fuisse Margagnanum quemdam, latini ceteroquin sermonis doctissimum, qui tamen haud potuit ad sui antecessoris famam neque ingenio neque scriptorum celebritate adsurgere.

Eodem tempore, quamvis nostri perpetuis bellis esse viderentur a studiorum tranquillitate abstracti, multi tamen inter Subalpinos exstiterunt, litteris potentes ac praeclaro ingenio, quos pudor esset silentio praeterire. Inter quos Prosperus Balbus, vir patricia nobilitate celeberrimus, litteratorum hominum huiusce aetatis praesidium et decus, qui, auctore Napoleone, lycei imperatorii praeses est renuntiatus. Hic sapientem animum a natura sortitus, doctrinae elegantiam, adnitente praesertim Ioanne Bogino, summo viro, regnique administro, domi summo studio accepit. Verso postea civitatis statu, quum fortuna omnia apud nos miscere coepit, in Romanorum iurisprudentiam et commune gentium ius adolescens alacriter incubuit.

Mox in intima civili scientia sic est versatus, ut incrementa aetatis suae scriptis referret, italica et latina lingua ita doctus, ut in utroque sermone scriberet pure et diligenter. Magnis familiaritatibus clarus, et ipsi Gallorum imperatori, ob plurimum ingenii cultum acceptus, memorabilem operam in promovendis nostrorum studiis posuit. Ipse, regum veluti vestigiis insistens, atque in aliorum virtutibus aestimandis aequus, complures ad scribendum impulit. Quos doctrina ingenioque ornatos novisset, hos amicitia sibi devinciebat. Hinc factum est, ut hisce praecipue adiumentis, vel sub externa dominatione, non tenuis quidem e studiis rivulus in Taurinensium urbem influxerit, sed abundantissimus amnis omnium disciplinarum.

Quo facto elegantissimus fuit latinae linguae ornatus, et praestantissimi oratores, poëtae atque historici praesertim floruerunt, qui hanc aetatem illustrarunt.

Maxime laudandus Iosephus Matthaeus Pavesius, domo Cherio, qui praeter alia, *Carminum latinorum specimen* in vulgus edidit, in rem suam nativum Tibulli candorem derivavit, atque suavem animi sui effigiem versibus insculpsit. Eius enim scripta, iucundo quodam sententiarum nitore commendantur et inaffectata illa sermonis simplicitate, qua fit, ut carmina ex illius ingenio nullo prorsus labore fluxisse videantur. Sit in exemplum elegia, quam in obitu Henrichettae Balbi feminae

(1) Cfr num. X.

τῷ οὐκ ἂν βασιλῆας ἀνὰ στόμ' ἔχων ἀγορεύοις,
καί σφιν ὀνείδεά τε προφέροις, νόστον τε φυλάσσοις.
οὐδέ τί πω σάφα ἴδμεν ὅπως ἔσται τάδε ἔργα,
ἢ εὖ ἠὲ κακῶς νοστήσομεν υἷες 'Αχαιῶν.
[τῷ νῦν 'Ατρείδῃ 'Αγαμέμνονι, ποιμένι λαῶν,
ἧσαι ὀνειδίζων, ὅτι οἱ μάλα πολλὰ διδοῦσιν
ἥρωες Δαναοί· σὺ δὲ κερτομέων ἀγορεύεις.]
ἀλλ' ἔκ τοι ἐρέω, τὸ δὲ καὶ τετελεσμένον ἔσται·
εἴ κ' ἔτι σ' ἀφραίνοντα κιχήσομαι ὥς νύ περ ὧδε,
μηκέτ' ἔπειτ' 'Οδυσῆϊ κάρη ὤμοισιν ἐπείη,
μηδ' ἔτι Τηλεμάχοιο πατὴρ κεκλημένος εἴην,
εἰ μὴ ἐγώ σε λαβὼν ἀπὸ μὲν φίλα εἵματα δύσω,
χλαῖνάν τ' ἠδὲ χιτῶνα, ...
αὐτὸν δὲ κλαίοντα θοὰς ἐπὶ νῆας ἀφήσω
πεπληγὼς ἀγορῆθεν ἀεικέσσι πληγῇσιν.

(v. 246-264).

In Ulyxeo responso quaedam iterum animadverte; quoniam, cum in re momentosa, idest de malis detractorum artibus detegendis, versemur, minima quaeque iuvat explanare.

Auream in primis sententiam tene, quam paene dixi v. 246 celat. Prosa oratione ita sonat: «Thersite loquacissime, vocalis quamvis sis concionator, desine, etc.». Quid haec? Idem est ac dicere: «qui plus aequo blaterat sapientia caret»; idque necessario ad maledicos homines pertinet. Adde illud φυλάσσοις νόστον versus 251 ironia dissimulantiaque plenum. Italice significat: *provvedere, prendersi briga*; hic autem bene redditur a latino interprete «reditum captare», idest «dolis fraudibusque» quae detractoribus in usu sunt, quodque ignavi hominis est, non aliter ac dicere solemus: *Salvar la pancia per i fichi.* Postremo nonne attico lepore tincta ea poena est, quam Ulyxes se Thersitae inflicturum spopondit, si rursus eum insanientem deprehenderit? «Adeoque tibi edico, quod et perfectum erit, || Sicubi rursus te insanientem deprehendero, sicut hic, || Ne amplius deinceps Ulyxi caput super humeros sit, || Neque posthac Telemachi parens vocer, || Si non ego te comprehenso, tuas quidem vestes exuero, || Laenamque et tunicam . . . || [illegible] veloces ad naves dimisero || Caesum e concione turpibus verberibus». (v. 257-264). Thersites plagis caesus et vestibus per vim nudatus! O poenam detractore vere dignam! Utinam et nobis fas esset turpes maledicentium hominum mores prodere!

Igitur ex his quae huc usque recensui aperte constat in Thersitea narratione veri nominis ἀλληγορίαν contineri, qua Homerus lectorem admonere studet, ut pestiferum id vitii genus omni ope tollere atque penitus exstinguere nitatur.

Minas poena consequitur:

Ὣς ἄρ' ἔφη, σκήπτρῳ δὲ μετάφρενον ἠδὲ καὶ ὤμω
πλῆξεν· ὁ δ' ἰδνώθη, θαλερὸν δέ οἱ ἔκπεσε δάκρυ.
σμῶδιξ δ' αἱματόεσσα μεταφρένου ἐξυπανέστη
σκήπτρου ὕπο χρυσέου· ὁ δ' ἄρ' ἕζετο τάρβησέν τε·
ἀλγήσας δ' ἀχρεῖον ἰδών, ἀπομόρξατο δάκρυ.

(v. 265-269).

«Sic dixit: sceptroque tergum et humeros || Percussit, ille autem incurvatus est, eique uberes exciderunt lacrymae. || Vibexque cruenta in dorso extumuit || Sceptro ab aureo, ipseque sedit, expavit: || Ac dolens, vultu demisso, abstersit lacrymas».

Quanta vis comica! Thersites naturae dedecus et Ulyxes magnanimus heros; sceptrum Laertiadis aureum et Thersitae vibex cruenta, quae, cum dorso verbera densantur, repente extumet; lacrymae ex Thersitae oculis uberrime excidentes et Achivorum risus iocusque, nonne mirum in modum inter se pugnant? Tabulae partes ita in effectu sunt positae, ut nil magis te capiat. Mihi tamen lubet illud ἀχρεῖον, cum Rigutinio, vertere «stupide», quam cum latino interprete, «dimisso vultu»: id sane felicius illam maledici animi lentitudinem exprimit, quae indolentiae prope est. Uti enim in conviciatore ac famigerato homine nullus pulchritudinis atque honestatis amor, ita nullus pietatis sensus, nullaque lacrymarum vis! Achivi, utut indignantes, de eventu suaviter rident et plausibus Ulyxem ad astra tollunt. Alius alium sic alloquitur:

Ὢ πόποι ἦ δὴ μυρί' 'Οδυσσεὺς ἐσθλὰ ἔοργεν
βουλάς τ' ἐξάρχων ἀγαθὰς πόλεμόν τε κορύσσων·
νῦν δὲ τόδε μέγ' ἄριστον ἐν 'Αργείοισιν ἔρεξεν,
ὃς τὸν λωβητῆρα ἐπεσβόλον ἔσχ' ἀγοράων.
οὔ θήν μιν πάλιν αὖτις ἀνήσει θυμὸς ἀγήνωρ
νεικείειν βασιλῆας ὀνειδείοις ἐπέεσσιν.

(v. 272-277).

Hic narratio finem habet neque amplius Thersitae mentio est.

Quid autem de Thersitae apud posteros fortuna?

Tam pestiferi hominis, quem ab Achille sibi procaciter conviciantem pugno interfectum fuisse tradunt, perpauca vetustioris aetatis testimonia exstant omniaque in unum coniurasse videntur, ut eius exsecrabile nomen silentio et oblivione obrueretur. Praeter ea quae apud Homerum legimus et interpretati sumus, nil fere de Thersite constat; neque ipsa fabularis historia, cuius est discordia componere et quae taetra sunt, falsa veris remiscendo, verbis exornare, in eum benignior fuit. Cur? Quia numquam defuere, neque deerunt Thersitae exemplaria. Lurida detractorum soboles, Diis iratis genita, nulloque peritura aevo, in humani generis poenam, velut hydra multiplici renascens vertice vigebit semperque pullulabit. Quapropter mos obtinuit ut, cum hominem vehementer foedum significare velimus, θερσίτειον βλέμμα, idest Thersitae faciem eum habere dicamus. Quo sensu accipienda quidem sunt quae de Thersite leviter notant Ovidius (*Rem. am.*, v. 482; *Metam.* XIII, v. 233; *Ex Ponto* III, 9, 10), Seneca (*De ira*, 2, 23, 3) et Iuvenalis, qui Pontico auguratur:

Malo pater tibi Thersites, dummodo tu sis
Aeacidae similis Vulcaniaque arma capessas,
Quam te Thersitae similem producat Achilles.

(*Sat.* VIII, v. 269-271).

Scilicet ut pugno maledicum hominem finias, ne cui sua loquacitate increscat!

Satis de Thersite. Quod ad Homerum attinet, antequam huic narrationi finem imponam, iterum praestat duo animadvertisse: in Homeri carminibus maximam comicam inesse vim, atque poëtam, nonnullis locis, ad bonos mores instaurandos, eo respexisse, ut continua translatione uteretur; alterum patet ex *Iliadis* lib. I, v. 599 (ἄσβεστος (1) δ' ἄρ' ἐνῶρτο γέλως etc.), cum Ephestus, claudicans, diis nectar ministrans, Caelicolûm risum suscitat, unde vulgata illa locutio: *il riso omerico*, quod est «immodice cachinnum tollere»; alterum constat ex Thersitei loci interpretatione, quam argumentis premere minime opus est.

His dictis restat ut ex assidua veterum scriptorum lectione pulcherrima vitaeque idonea sapientiae documenta, quae inde veluti ex fonte manant, in nostrum usum conferamus; quae litterarum, tum graecarum, tum latinarum maxima utilitas est:

. . . . exemplaria graeca
Nocturna versate manu, versate diurna.

Verum, ut ex re aliquid effici cogique possit, amice lector, id unum te monitum volo: esto in omnes benignus, Thersitae exemplaria cave! Intelligenti pauca! . . . . . .

. . . Ne me Crispini scrinia lippi
Compilasse putes, verbum non amplius addam.

Scrib. in Portu Romatino,
Kal. April. MDCCCCIII.

MARCUS BELLI.

DE QUIBUSDAM GRAECIS PAPYRIS
RECENS AB AEGYPTO COMPARATIS.

PAPYRA in Aegypto reperta nuper esse quamplurima, eaque graece conscripta, satis constat inter doctos, et missos illuc viros, qui et nova conquirerent, et conquisita modo dato pretio compararent. Italica Societas, cui cordi est ac muneri priscarum alere et amplificare studia litterarum, pecuniae et ipsa vim decrevit haud exiguam, qua plura huiusmodi empta sunt, inter quae mutuatae pecuniae stipulatio illa pulcherrima per Florentinum commentarium *Atene e Roma* fasciculo XXVII vulgata, de qua in *Voce Urbis* satis amplam notitiam suo tempore dedimus. Hieronymus Vitelli, graecarum litterarum in Italia facile princeps, qui in monumentum illud scitissime tradens incubuit, in Aegyptias regiones deinde migravit, ut inde recentia referret, et quae invenit, quae patriae comparavit, exposuit in coetu illo universarum gentium de historicis rebus Romae nuper habito. Cuius quidem expositionis Vitellianae compendium facere, viri eruditissimi vestigiis haerentes, operae pretium ducimus, idque eo magis, quia, aut fallimur, primi *committimus pelago ratem*.

In iis itaque, quae Vitellius collegit, litterarum profecto parum; quippe fragmenta nonnulla sunt e versibus, a 397 ad 408, itemque a 411 ad 422 III libri *Iliadis*, pulcherrimi olim papyri exiguae reliquiae, II post Christum saeculo tribuendae. Frustulum denique, «opistographum» quod nuncupant, fragmenta habet epici poematis, ceteroquin ignoti auctoris, et ignoti argumenti. Contra nonnulla sunt (de fragmentis heu! semper est sermo, quae tamen centum ferme numerantur), e quibus certum elucet, quid de administratione, quid de rustica industria, quid de conditione agricolarum in

(1) Appositum hoc ἄσβεστος, etsi Platoni indecens visum est (*De rep.* III), tamen, ut notat Dübner, conveniens putabimus, si temporum indoles spectetur, quo tempore risus simplex, ut et relligionis fides, erat. Vide etiam SCHILLER, *Die Götter Griechenlands*.

posuit, ubi *Satyrae* illi Menippaeae operam dedit in imperitos criticos coniectae; a turbis ad ludos et spectacula conversus *Saturnalium* libros, qui *de gladiatoribus* sunt, edidit, atque ad rei complementum *de amphiteatro* nonnulla addidit.

At revocatus cito ad graviora, tot inter publicas calamitates, Ciceroniano stilo *de constantia* librum confecit; cumque accepisset epistolas suas ad amicos vulgari passim, eas, exemplis aequalium insistens, volumine collegit, praemittens *Epistolicam institutionem* ad commodum iuventutis. Tunc Valerium Maximum, Senecam, Velleium Paterculum notis et animadversionibus illustravit, atque dialogum illum *De recta latinae linguae pronunciatione*, quem cum Mureto habuerat, praelo commisit. Edidit quoque *de una religione* libellum, qui vix dicere est quantam iis temporibus ipsi invidiam comparaverit; eum enim publice de haeresi accusarunt. Itaque ipse Bataviam deseruit, in Eburones secessit, ac deinde Maguntiacum, ut religiosi criminis, in quod vere, quamquam fortasse inscius, inciderat, sese purgaret, et in Ecclesiae Romanae gratiam poenitenti animo reverteretur.

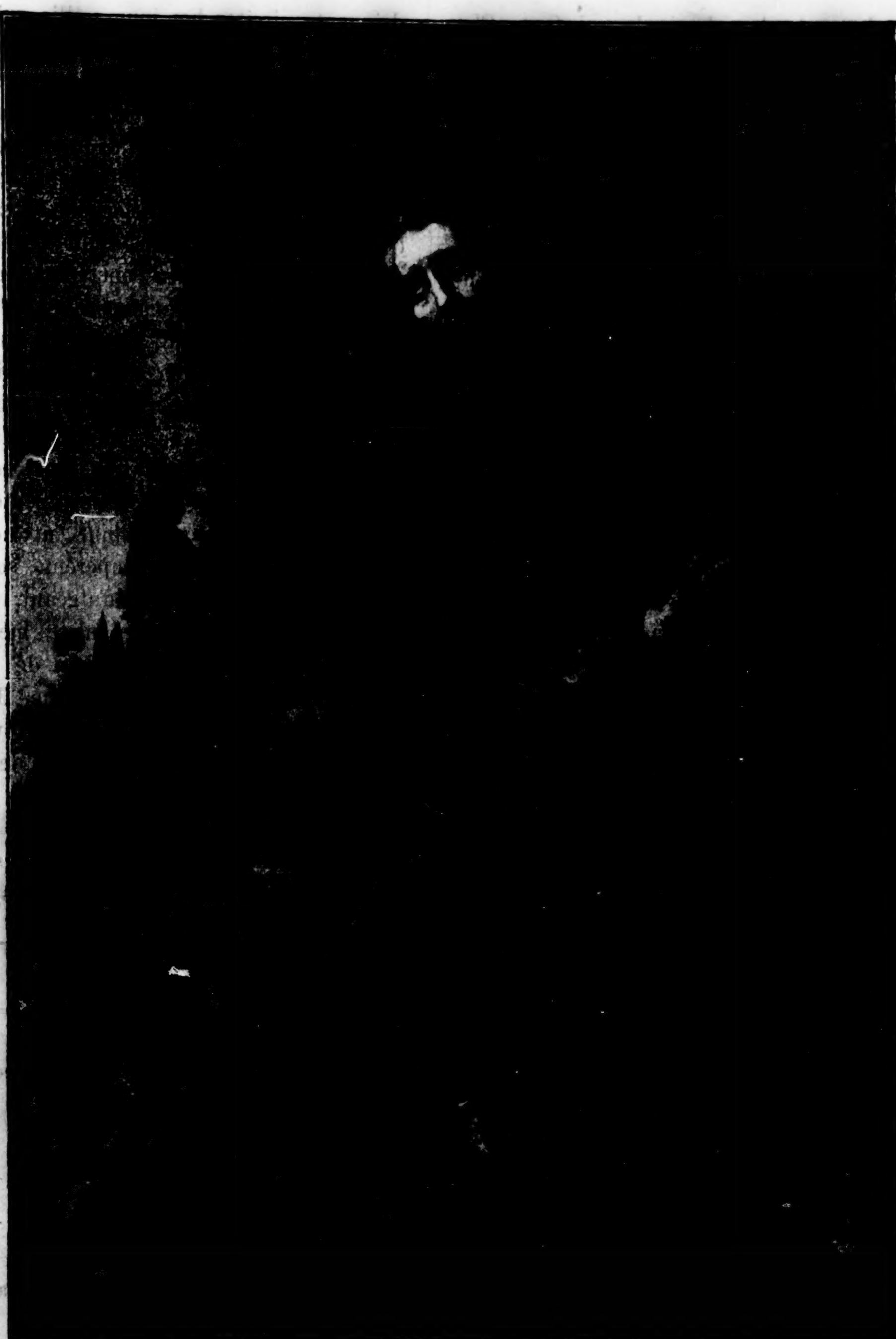
Etsi autem amici, quos multos passim in Germania habebat, eum passim ad sese invitarent, vicit patriae studium, ac Lovanium iterum rediit, ubi Brabantiae ordinibus gratus suos *de Cruce* commentarios paulo post dicavit. *Facem historicam* deinde conscripsit, de memoriis veterum Romanorum Graecorumque, cuius deinceps operis res totidem in capita melius distribuit, excerpens primum ex omni cumulo quidquid ad *militiam* facere videbatur. Secuta sunt alia scripta his titulis: *Dissertatiuncula apud Serenissimos Belgicae Principes, Plynii panegyricus, Exempla et Monita politica.* Fatiscente vero aetate, evulgans rursus Annii Senecae libros, *Manuductiones ad stoicam philosophiam* praeposuit.

Anno MDCVIII e tussi, gravissimisque – prouti invenio – stillantis cerebri defluxionibus aeger factus, cum morbus in dies ingravesceret, studiis omnino valedixit ut se unice morti pararet, quam piissime obiit X Kal. April., nocte media, annum aetatis agens nonum et quinquagesimum.

Aequales eum cum Scaligero et Casabono reipublicae litterariae triumviratum obtinere reputarunt; cui quidem iudicio, si de sapientia agatur, facile possumus assentiri, non vero circa stilum latinum, qui si Ciceronem redolet in scriptis iuvenilibus, deinde paullatim – ipsi videtis – obscurior factus est satisque involutus.

I. Antonelli.

PETRUS LACRIMANS.

Caroli Dolci tabula Petrum lacrimantem referens.
(Photographice expresserunt Fr. Alinari, Florentiae).

Speluncam, quam videtis, certe ex Hierosolymae suburbio libera mente effingere studuit Carolus Dolci. Petrum enim poenitentem ob denegatum Hominem Deum, quo longissime putes discessisse? Heic igitur inter anfractus horridos rupium silvarumque lacrimans apostolus, Redemptori nostro prae ceteris carissimus, quippe ad pascendum mysticum gregem adlectus, gradus sistit infirmos. Numne illum esse credas, qui iam in olivarum horto gladium vibrans percussit Pontificis servum, pugnam commissurus cum universa turba sine metu mortis? En fragilis, et ludibrio ventorum obnoxia hominum constantia ac fortitudo! Ancillae ostiariae interroganti cessit Petrus, cessit metu irridentium qui minitantium arma non timuerat, atque vanam ostentationem virtutis eam esse misere expertus est, quae non demisso et subiecto animo a Deo auxilium exposcat.

At ecce Petrus flevit amare, quum gallum canentem audivit tertio, quem in summa rupe, quasi monitum oculis eius, pictor effinxit. Vultum angore et poenitentia extenuatum, pallidum gerit Domini primus discipulus: oculi vero caelum suspiciunt, obsecrantes suavissimam pietatem et deprecantes ut misello homini parcat, qui iterare illud videtur: « Domine, tu scis quia amo Te ». Et quo pacto Ille, qui Mariam e Magdala absolvit quoniam dilexerat multum, Apostolum respueret tanto ignis ardore plenum?...

Hos sensus, has voces arte sua peritissimus ille adiutus, sed pietate viva praesertim motus et incensus, reddere Carolus Dolcius pictis linteis valuit et exprimere; has nos, non tam gaudio suspiciendae pulchritudinis perfusi quam saluberrimo erecti documento, demiramur meritisque laudibus prosequimur.

Laelius.

QUID OLIM (CENTUM ABHINC SAECULIS)

IN PERSIDE? (1)

Quaenam vero fuit Susorum urbs? Duplex; eodem tamen edita loco, haud aliter ac si, quae nunc est a Romulo, quartam Romam nuncuparemus; nam et prior in Ianiculensi a Iano, et altera in Capitolino a Saturno, et tertia in Palatino monte ab Evandro (2), et quarta ibidem a Romulo condita est. Quibus autem diebus prima illa Susa aedificata sunt? Quis primus huius urbis rex? Fateri veritatem candide placet. Ignoramus hactenus exordia. Quod unice

(1) Cfr. num. sup.
(2) Verg., *Aeneid.*, lib. VIII.

clarissimae illacrymans exaravit. Ipse Prosperus Balbus ad uxorem alloquitur:

Ergo erat in fatis supremo ut munere mortis
Donarem, et mutum te alloquerer cinerem?
Me decuit morti prius occubuisse: superstes
Tu mihi debueras, sponsa, dare inferias!
Suscipe nunc, coniux, si quid post funera sensus,
Debita dilectis manibus officia!

Sed prae cunctis est immortalitate dignus et cum omnibus cuiusvis aetatis insignibus viris comparandus, Thomas Valperga Calusius, de quo fusius commodiusque me dicturum esse confido.

Hic, maxima nobilitate illustris (1), dominiis instructissimus, Augustae Taurinorum natus, opibus, atavorum gloria, magno nomine inclaruit. Puer illustre ingenium altioribus disciplinis domi imbuit; adolescens peregre in Melita insula hebraeas, copticas, chaldeas itemque arabum, et phoenicum atque aliarum gentium litteras, sola meditandi consuetudine consecutus est. Neapoli, divinitus se in religiosorum virorum familiam adiunxit, cui nomen est factum a Philippo Nerio, patre legifero. Reversus in patriam, philosophiae, quam semper enixe excoluerat, studium auxit.

Romae, principum virorum, ac praesertim Stephani Borgiae et Caroli Albanii consuetudine usus est, quorum domus, pulcherrimis artium monumentis referta, maximeque hospitalis, eruditis sermonibus florebat, Morcelli, Cunichii, Flanginii *Argonauticorum* Apollonii interpretis, et aliorum, qui Calusium magnopere observabant. Cum frater in Lusitaniam regius legatus iret, Taurinum venit, ut illi se viae comitem daret.

Illic, animi causa, loci amoenitate adlectus, latinos hexametros composuit, ad vergilianum numerum expressos. Propertium mox nimis adamavit, ex quo doctior, at minus suavis visus est. « Intentior enim, – ut verba Caroli Boucheroni mutuer, qui eius olim erit disciplinae alumnus rerumque ipsius immortalis enarrator, – cura obfuit scribenti, in poësi praesertim, quae sibi amat relinqui, et artem quidem, sed latenter atque e longinquo comitem desiderat ».

Fluentes eius carminum delicias, nativa non adscita venustate nitentes maximis laudibus extulerunt acerrimi iudicii viri, qui cum Tibullo, et Propertio eum componere haud dubitarunt, eumque locupletem aureae latinitatis auctorem, ac poetam suae aetatis longe venustissimum praedicarunt. Haec carmina ex elegia *Agar* nuncupata depromo:

O puer immiti fato praerepte iuventae,
Ceu flos aestivo sidere deciduus.
Ipsi nunc saevae si spectarere novercae
Ipsa daret lacrimas saeva noverca tibi!
Quae ridet nato nunc forsitan oscula figens,
Nescia se nostrae crimen habere necis.

Memorabilis haec Calusii in Lusitaniam peregrinatio fuit, ob initam tunc primum cum Victorio Alferio amicitiam. Ipse popularem suum in laudis curriculum impulit. Inde nobilis illa exstitit necessitudo, quam uterque sanctissime coluit, et Alferius, parta iam nominis immortalitate, scriptis commendavit.

(1) Eius familia edita fertur ab Harduino, Italiae olim rege, qui labente saeculo christiano decimo Salassorum regionibus imperitavit.

Ipse vero alumnos disciplinae suae Taurini complures erudivit, sed unum et alterum ad docendum habiles in primis fecit. Spectant haec novissima verba ad Amadeum Peyronum atque ad Carolum Boucheronum, quorum alter interiori philologia litterisque orientalibus inclaruit, alter, elegantior et comptior, latinas litteras sic arripuit, coluit et tradidit, ut omnes, quos antea memoravi, sit supergressus.

SUBALPINUS.

IUSTUS LIPSIUS.

De Iusto Lipsio, litterato viro saeculi XVI celeberrimo pariter atque eruditissimo, dicturos nos brevi promisimus, cum de quaestione circa rectam latinae linguae pronunciationem late in commentario nostro agitata, grave eius testimonium induximus; attamen quae contigerunt novissimo tempore, de provehenda latinitate negotium, ad hunc diem differre nos coegerunt, quo susceptis officiis libere accedimus.

Iustus Lipsius.

(Ex tabula Pauli Rubens in Florentina pinacotheca asservata).

Itaque summam vitae eius exhibemus, quamquam ita breviter, ut vix tanti viri aliqua commemoratio fieri lectoribus videatur.

Lipsius nobilissimo genere XV kal. Nov. a. MDXLVII ortus est in Iscano municipio, quod tertio lapide a Bruxellis distat, urbe Belgarum capite, itemque a Lovanio, veteri illo Musarum domicilio.

Sex annos natus Bruxellas in ipsam civitatem cum parentibus migravit, ut studiis litterarum in triviali paroeciae, uti nuncupabant, Capellensi schola initiaretur, in qua adeo promptum ingenium puer ostendit, ut praeceptor, parvulum genibus impositum, et sic pensa recitantem, aliis in aemulationem atque exemplum monstraret.

Annum agens decimum, Athum, Hannoniae oppidum, a parentibus ablegatur; ubi praecepta grammaticae didicit, magno quidem fructu, quum biennio exacto carmen ibidem coeperit scribere. Anno tertio Coloniam Agrippinam, ingenii animique excolendi causa ad gymnasium Societatis Iesu mittitur, ibique doctissimis magistris ita usus est, ut brevi orationes scripserit et habuerit, pueriles quidem, sed quas gravior etiam aetas in illa aetate laudaret. Nec destitit postea, sed suae specimen eloquentiae non uno loco dedit.

Ceterum philosophiae studia iam inde a puero Lipsio placuere; quin imo dicitur peccare iuvenili quodam ardore visus esse et fraeno fuisse coercendus, ne illa mentis intentio in valetudinis detrimentum cederet. Sub id tempus, pietas adolescentis pectus tetigit, qui Societati Iesu nomen dedisset, ni parentes Lovanium evocassent. Ibi philosophiae insistens, physicen quoque in gymnasio Castrensi aliquando audivit, et iurisprudentiam libavit. Tum pater, praetorio Bruxellensi praefectus, fato ei eripitur, ac mater, quae non magni patrimonii liberorumque suscepit tutelam, eum rursus Bruxellas adduxit; brevi tamen, nam ex hydrope mulier non diu post obiit.

Annum tunc fere decimum octavum Lipsius agebat et iam non semel experimentum sui eximium publice dederat. At sequenti anno aliquid addidit praelo tradens *Variarum lectionum opus*, quod etsi tirocinium ingenii sui vir modestissimus appellavit, fuit tamen aditus ad famam, primusque gradus ad gloriam, et ad explendum animi sui desiderium Romam peragrandi. Venit itaque in Parrenoti domum, summa benignitate acceptus, et ad studia nova tractanda non incitatus solum, sed ab erudito patrono etiam liberali ope adiutus. Erat a latinis illi epistolis; sed otium et omne liberum tempus dabat inspectioni lapidum locorumque vetustorum, ruderum ac monumentorum. Idem in Vaticana bibliotheca Senecae, Taciti, Plauti, Propertii aliorumque veterum libris manu scriptis invicem comparandis longos dies consumpsit. Lustravit quoque Farnesianam, Sfortianam aliasque illustriores bibliothecas cum publicas, tum privatas; tunc etiam temporis in familiaritatem venit M. Antonii Mureti, Paulli Manutii, Fulvii Ursini, Caroli Sigonii, Petri Victorii, aliorumque historicorum ac philologiae doctorum, qui in Urbe florebant.

Lovanium reversus, mox peregrinationem in Sequanos indeque in Germaniam instituit: fuit Vindobonae, ibique in aulam Maximiliani II Imperatoris exceptus, familiaritate virorum doctissimorum non brevi tempore usus est; peragravit Bohemiam, Misniam, Thuringiam et vicinae Saxoniae loca. At bellorum perturbationibus coactus in Belgicam redire, Ienae annum transegit, ubi docere primum ex cathedra coepit.

Sed rebus in Belgio paullulum pacatis, Coloniae Ubiorum uxorem duxit Annam Calstriam, e patricia domo viduam, et *Antiquas lectiones* conscripsit, illustravitque Tacitum atque Cornelium. In Iscanum deinde migravit, ut vitam reliquam ruri ageret; at innovato civili bello, iterum militari licentia compulsus est ad urbem Lovanium redire, ubi iurisprudentiae vacans lauream in disciplina liberalissima est consequutus. Attamen a foro et a republica vir semper abstinuit, quamquam, – ut vitae eius scriptoris coevi utar verbis, – voce et stilo sic universis profuit, ut non unius republicae, sed totius generis humani curam gessisse videretur. Lovanii *Epistolicas quaestiones* vulgavit atque in Titi Livii *Decades* et in *Leges regias et decemvirales* multa animadvertit.

Ecce autem iterum circumstrepit bellum; ipse vagatur, donec Lugduni in Batavis domicilium

Curtius minora de divitiis Persepolis celebrat (1).

Sed ne haec ab itinere aberret oratio... Non eadem profecto cecidere Susis, quae Persepoli contigerunt; attamen Susorum finis, ut dixi, in tenebris latet. Numquid in tantam urbem irrupere Romani? Num barbari, qui de Arabia, praedones? Num casus ex iis intercessit, qui funditus incendiis, diluviis, contagio mirabiliter urbes exterminant? Ignotum prorsus. Mihi recte iudicare videor si Saracenis Persidem invadentibus excidium tribuero.

At quidquid in re fuerit, illud indubium est, mille et ultra ad nos annos loca, ubi fuere Susa, ita silvestribus dumis, squalore omnimodo, solitudine obsessa, obruta, ut regionem ipsam vel qui proximi erant incolae nescirent.

Et tamen quibus et quot monumentis Elamitis Lutetiae Parisiorum factae nunc sunt opulentiores!; inter quae « stela » insignis Chaldei regis Naransin, qui victor, triumphans, XXXIX ante Christum saeculo, hanc domi posuerat monumentum victoriarum suarum.

G. P.

(1) Ibid., cap. XIII.

Improbus est homo, qui beneficium scit sumere, reddere nescit.

(PLAUT. *Pers.*).

DE PILARI LUDO

CUI NOMEN *PELOTA*.

Qui pluries pilares ludos in commentario hoc illustravimus, de recenti mentionem facere haud inopportunum duximus, qui in magnam gratiam non solum apud latinos populos, sed apud ipsos Germanos et Anglos his diebus venit.

Iberi attulerunt, praesertim nordici, qui montana iuga Gallicum sinum prospicientia habitant, incolae moribus antiquissimis pariter ac rudibus, fortissimo robore corporis et valetudine incorrupta, qui a reliquis Iberis non tam incondito sermone et lingua, quam ignotis omnino originibus et inexplorato semine seiunguntur. Attamen, Iberorum regibus ab invadentibus Arabum copiis expulsis, tutum unum constituerunt refugium alpestria gentis loca in suae patriae finibus, quorum tecta armis vindicatio christiani nominis et libertas iberici regni paullatim germinavit, atque viribus aucta est ad patrum fortunam redintegrandam.

Et forte ab iis usque antiquissimis temporibus, decimum ante saeculum, pilari hoc ludo lusisse Cantabros credamus. Ludus similis quidem ceterorum huiuscemodi; attamem prae ceteris praepes, agilis atque mobilis, nec vi tantum brachiorum singularis et cursu, sed totius corporis dexteritate, et citissima velocitate. Nam harpasto certantes totis viribus luctantur; pugnant cursu qui follem expulsant sive tympano, sive pedibus utrem; « pelotarii » autem lusores gymnica omni arte et membrorum dexteritate contendunt.

Sed ex ipsa ludi ratione aliud habetur unde *pelota* suum sibi vindicet locum peculiarem. Quum enim in ceteris pilaribus palaestris, ubi sive manibus sive pedibus decertetur, ludentes bini aut turmatim concurrentes alii in alios pilas eiiciant et remittant, pelotaria arena, ad rectanguli formam sternitur, cuius latera tria murus praefinit certa altitudine elatus; quartum patet. Oppositus autem murus qui ludentibus inserviat albo colore fucatur, si pilae sint nigrae; nigro, si albescant; certa denique linea seiungitur ludentium agmen, quod hinc et inde stat contra murum. Pila in parietem impellitur omneque studium in eo est, ne trans certam altitudinem in murum percutiat, neve a muro repulsa in terram decidat, neve in agmen aemulorum prosiliat. Ludunt omnes manu certo manubrio armata, (*chislera* appellant) magni ad instar cochlearii quo, tympani aut brachialis loco, pilam iactent.

Facile coniicitur, cum singulari celeritate

6]

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIIS.

DE RECTA PRONUNCIATIONE LATINAE LINGUAE DIALOGUS.

Damnat ecce manifesto hanc in scriptura geminationem; sed nec apices, ut videtur, agnoscit. Damnat tamen ita, ut non omnes iudici illi fuerint audientes. Nam etiam post, in libris et lapidibus haec scriptura fuit. C. NUMONIUS VAALA apud Horatium in manuscriptis est, itemque in nummis; et Aletri legi in lapide: L. BETILIENUS L. F. VAARUS. Ab hac ratione in Fastis et monumentis passim est: SERVILIUS AHALA; an recte et an non verius ALA, frustra litigant viri docti. Ego eos maneo AALA fuisse olim, ex ratione geminandi, quam dixi, et flatum solitum interponi saepe ad sustentandum, sive etiam molliendum. Simile est quod (1) **mehe** pro **me** antiqui litteratores notant, et **mehecum**, atque etiam **d** intersita, **medecum**. Nec ab alio fonte **prehendo**, **vehemens**, cum vera sint **preendo**, **veemens**; idemque **mihi** hodie, quod **mi** et **mii** antiquis. **Ahalam** quidem quod **Alam** valere, Cicero ostendit clare in *Oratore* ad Brutum: " Quomodo noster Axilla Ala factus est, nisi fuga litterae vastioris? „. De primo elemento eiusque duplici sono, satis.

VII.

E me rogat et prensat. Cuius enunciatio certo duplex est, arbitrario quadruplex. In exilem et pinguem ea divisa, ut vocales omnes; sed, nisi fallor, duplex iterum in illa sonus et in ista. Acute haec indagem et observitem fortasse: quid refert, si vere? Primum igitur **E** pinguis enunciata ut **EE** duplex; enunciata, sed et scripta. In nummis legimus FAUSTUS FEELIX, in lapide BASILICAM CALECANDAM SEEDES. Quae autem haec pronunciatio? Me iudice, illa quae apud Gallos in plerisque latinis vocibus haesit. **Miel**, **fiel** dicunt pro **melle**, **felle**, ipsis verbis priscis, et fortasse germano sono; nam olim fuit **meel**, **feel**. In scriptura tamen peccarunt Galli, etiam isto, quod extenderunt, ut solet vulgus, ad sillabas breves; nam **bien** a **bene** habent hanc stirpem. Quae corrupta enunciatio tamen iam olim, ut discas e lapide (enimvero sculptores illi aut marmorarii plerumque imperiti, et ideo in scriptura sonum attendentes modo et exprimentes) qui in hac Urbe conspicitur: PATRONII · SVAE · BIIANII · MERENTI · FECIT, quod non aliud quam crassu enunciatu **bene**. Simile in altero SIISTIA, HIILLAS, quod accipio **Sestia**, **Hellas**. Hic prior sonus ut videtur (non enim adfirmem prorsus) in **E** longa, quem efformabis ore primum semicluso, dein aperto, cum intentiore spiritu, labiis productis modice, appulsu nonnullo linguae ad primores dentes. Alter in eadem, non productus aeque, sed magis latus, et ad A tenue nonnihil inclinans, quem exprimes aperto magis ore, lento sed forti flatu, lingua suspensa et fastigiata leviter, nec ullam in partem mota. Denique, verbo uno, Lipsi, insonat hoc **E** latum (ita appellare malim, quam pingue aut crassum) idem quod **eta** graecum. Firma ac certa haec pronunciatio supra primam illam, cui primus auctor ego, eique stabilitor Ausonius:

Ita *quod Aeolidum quodque* ι *valet, hoc Latiare* **E.**

Mens enim ejus carminis **E** latinum equiparare ἦτα et ι graecanicum. Et Terentianus Maurus:

Litteram namque **E** *videmus esse ad* **Eta** *proximam.*

Adde Capellam: " E vocalis duarum graecarum vim possidet. Nam cum corripitur, **E** graecum est, ut ab hoc **hoste**; cum producitur **Eta** est, ut ab hac **die** „. Manet hodie haec enunciatio in multis: **ascendo**, **effectus**, **obses**, **dens**, **mens**, **lens**, **mensis**, **estur**, **endo**. Novum et acutum aliquid Donatus huic rei dixerat, sed locis corruptis, ita ut mentem eius non tam capiam, quam captem. In illud Terentii: " Filium perduxere ut una esset „, scribit: " Id est, ut cibum capiat, et correpte „. (Legam " e correpto „.) Iterum in illud: " Ut se simbolis essemus „, sic " Melius essemus producta E littera „. Quod scolium clare pugnat in illud prius: et sane hic quoque corrigam: " Melius quam essemus „. Nam mea mente haec mens: ab **edo**, **edis**, **esse** cum formatur originis adspectu, **E** primam correpte enunciari debere, cum a **sum** producte. Praefert autem utroque loco, ex sententia carminis, esse **edo**! ideoque monet et distinguit ab effatu. Habes duos sonos, qui in longa: duos reperio etiam in brevi, tenuem alterum, sub-tinnulum et sub-acutum, (qualis est in **enno**, **lego**, **teneo**, quem promes rictu rotundo, satis quod sit aperto, lingua ad inferiores dentes dirigente); alterum tenuem item, sed obscurum, mixti cuiusdam et ambigui inter E et I effatus. Praeterisse eum poteram, sed Quinctilianus mihi sedulo ingerit, qui notat in **here** ultima neque **E** neque **I** plane audiri. Et ab hac incerta elatione, incerta item scriptura veterum, qui, eodem Fabio teste, **quasi** et **quase**, **sibi** et **sibe** promiscuam scripsere (1). Sed et in lapidibus ab hac causa reperio NAVEBUS pro " **navibus** „, EXEMET pro " **exemit** „, ORNAVET, CEPET, DEANA, MERETO, SOLEDAS et alia plura. Praeter Fabium, Iulii, quoque Caesaris Scaligeri - deus bone, cuius viri! ne vir sim ego, si acutius aut capacius ingenium inter homines fuit ab illo ipso Iuliano aevo - Scaligeri, inquam, teretes aures etiam advertere: qui hoc ipsum in subtili scripto tangit *De caussis linguae latinae*. Abeo nunc ».

— « Mane, mane paullum, - inquam ego; - de apice nihil hic doces? »

— « Dictum puta semel, - inquit ille. - Omnes longae congeminarunt, aut apicem sumpserunt, praeter unam. De ista quidem Terentianum Scaurum audi: " Apices ibi poni debent, ubi eisdem litteris alia atque alia res significatur, ut **vennit** et **venit**; **leegit** et **legit** „.

— « Teneo, - inquam -; nec te iam teneo; curre tuum cursum ».

VIII.

— « Vellem decurrisse, - inquit. - Sed ad tertium velut spatium veni litterae I; cuius sonum triplicem deprehendo. Primum eius longae, et vere longae, quia non, ut ceterae, geminatur, aut apice insignitur; sed productior fit, et longitudine velut dupla. Exempli causa PISO, VIVUS, AEDILIS, QUINQUENNALIS. Ideo κατ' ἐξοχήν, inter omnes litteras haec proprie dicta longa. Plautus scivit, et iocum captavit in persona Staphylae:

ex me unam faciam litteram
Longam, meum quando laqueo collum obstrinxero.

Apage enim vulgus interpretum, qui de littera L capiunt, quia longiuscula ea in nostra scriptione, apage et Lambinianam facem, qui ad quamvis grandiorem litteram vult aptari; certo mecum Plautus cepit de ista; quae sola inter grandes et romanas illas litteras (nam hae ignotae olim) super ceteras eminuit, et forma ipsa pensilem praetulit ac porrectam. Hac eadem mente Ausonius in liguritorem Eunum scripsit:

Quid imperite p putas ibi scriptum
Ubi locari iota convenit longum?

(*Ad proximum numerum*).

I. LIPSIUS.

(1) QUINCT., lib. I, 2.

(1) T. Livium scripsisse idem Quinctilianus asserit.

scimus hoc est: Assurbanipal, qui (ante Chr. DCLXVIII-DCXXVI) duos et quadraginta super Assyrios regnavit annos, laudes canit Susiani regis Kutru Nacunte, narratque hunc Susis obtinuisse imperium anno MDCXXXV antequam ipse Assurbanipal rerum potiretur, scilicet, ante Christum natum anno MMCCCIII. At Sardanapalus (incertum mihi nunc utrum hic nomine I fuerit, qui et Assarhaddon, et Enpacne, et Tonos Concoleros dicitur, vel II Sardanapalus, qui et Ful, seu Phul nuncupatur, vel, ut conveniat tempori, Sarach seu Chinaladan habendus sit), haec atrocia marmoribus credidit: « In meam regionem (Assyriam) Assur vel pulverem Susorum deduxi. Mense integro ac die totam, quanta est, regionem Elam everrens, agros eius quavis hominum voce, quavis voce armentorum, boum, pecudum, quovis musicae sono privavi. Deserta reliqui omnia, bestiis, serpentibus, feris, damis tantummodo inhabitanda ». Exterminium ergo ingens Susis fuit; neque Susis modo, sed oppidis, sed pagis, sed urbibus quotquot erant in Perside, sive Ebactanam dicas, sive Persepolim. Num ulti sunt avos, [illegible] reddiderunt?...

Minime mirandum igitur est si implacabili odio arserint Medi Persaeque in reges Assyros, et opportunitate capta, collatis viribus ad quadringenta circiter hominum millia, sublata iam Ninive, a Nabopolassar Babylonis rege (anno DCXXV ante Chr. circiter) in suam potestatem reducta, Cyro duce Persarum in Babylonem irruerint, et, Euphrate amne dimoto ab alveo, noctu in immensam urbem ingressi per aridam fossam ad internecionem saevierint. Ultio erat, et quidem iusta pro calamitatibus, quas inde susceperant. Pepercere tamen aedificiis, domibus, monumentis; nescio utrum templis, necne pepercerint, quum sciamus ab historicis quid in templa sentirent, qui sacrilegium arbitrabantur Superos parietibus includere, atque ideo Xerses fana, templaque Graecorum omnia subvertit. Haec autem post reddita Assyriis Susa, nescio quo fato repente iterum assurgunt, brevique talia fiunt, ut non modo pristinum splendorem recuperent, sed longe magnificentiora prioribus effulgeant. Profecto credendum est Cyro hanc fuisse mentem ut Susianos omnes, quotquot reliqui de progenie erant, domum remitteret, regiisque Babylonis opibus ditans, restaurationem promoveret ac proveheret, quam Iudaeis Babylone degentibus concessit, tum ut fausta pro infaustis rependeret, tum ut sibi conciliaret gentium animos, tum ut odia restingueret inter exsules, extorres patriae, spoliatos omni re, et Assyros, incolas Babylonici pagi. Et re quidem vera maximum illud fuit si, tribus nondum omnino saeculis elapsis, non modo Susa, quae florentissima iam urbs habebatur, regibusque Achemeniis deliciosissima, sed Persepolis, sed Ecbactana tantum instar assequutae sint, ut ferme prodigium putentur, siqua fides habenda historicis, qui de illis memoriae prodiderunt. Quinti Curtii Rufi locum inducam, ut manifestum sit subita prodigia, quae nostra aetate ad Neo-Eboracum, Chicaginem, S. Franciscum in Americis miramur, nova prorsus in historiis non esse, sed vel iam ab inde in Perside locum invenisse (1): « Iamque Susa aditur (ab Alexandro). Abulites regionis eius praefectus, sive Darii iussu, ut Alexandrum praeda retineret, sive sponte, filium obviam misit traditurum se urbem promittens... Ut vero (Alexander) urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniae gessit. Quinquaginta millia talentorum argenti, non signati forma, sed rudi pondere. Multi reges tantas opes longa aetate cumulaverant liberis, posterisque, ut arbitrabantur, quae una hora in externi regis manus intulit! Consedit deinde in regia sella, multo excelsiore quam pro habitu corporis, etc. ». Neque idem

(1) Q. Curtius Rufus, *Historiar,* lib. V, c. VIII.

1]

SATURIO.

Comoedia latinis versibus conscripta
[illegible] in tres actus divisa.

PROLOGUS (1).

Cum [illegible] prologum.
Qu[illegible] oculis me adspicitis,
Eg[illegible] loqui!
Era[illegible] hos [illegible],
Semel cum [illegible] licebat aut [illegible]
Loqui puellis, ex sententia senum.
Eis natura rerum sapientia!
Ehu! quae vexatio non dignis liberis.
Nunc cuncta vorsa sunt susdeque gentium.
Enim e repente, vel divina virgula,
Rudes dicendi qui nos eramus modo,
Magistri sumus vobis eloquentiae!
Felix sic aetas nostra se fert hominum,
Queis ab ipsis teneris unguiculis,
Est in deliciis actitare publice,
Versari in foro, loqui coram populo,
Adhuc nutricis est cum lac in labiis.
Ego sed attamen contremisco puer!
Et ut [illegible] nimis sudore difluo.
At omnis vestrum fretus indulgentia,
Queis est iuvenum dulcis aetatula,
Laetus accedo vobis fidentissimus.

En argumentum paucis novae fabulae.
Habet senex quidam in proximis aedibus,
Gnavus, vocari cui Chremes perlubet,
Dolens, ehu! nimis, frater quod Theuropides
Tamdiu profectus ob merces in Atticam,
Nihil iam mittat rerum vel pecuniae.
Adest Callidorus, gnatus Theuropidis,
Ocellus patrui, diligit quem maxime.
His super venit Calipho cum filio,
Vocat quos sibi Chremes in auxilium.
Replet dum totas aedes ipse questubus,
En Parasitus, qui personam simulat
Hospitis fratris optimi Theuropidis.
Huic senex praebet auras promptissimus.
Revivit ipse, gaudio vult pararier
Amicis, hospiti, grande convivium.
Hoc brevi personant aedes laetitia.
At hunc, qui nomen novae dat comoediae
Dum pulcre rebus gestit confidentius,
Gerens in aedibus personam Consulis,
Ex improvviso Theropides excipit.
Dein quid accidat, vos expiscarier
Sinit poeta vestro pol arbitrio.
Favete linguis! nobis et iuvenculis
Labantes animos, spectatores, addite;
Brevem dum pavidi proferemus fabulam.

(1) Callidorus procedet in scenam *prologus* prope orchestram.

DRAMATIS PERSONAE.

Chremes, *frater Theuropidis.*
Theuropides, *pater Callidori.*
Callidorus, *filius.*
Saturio, *parasitus.*
Calipho, *amicus Theuropidis.*
Pamphilus, *filius Caliphonis.*
Dinacium, *puer Chremetis.*
Strobilus, *coquus Chremetis.*
Lydus, *alter coquus.*
Gerulus.

ACTUS I.

Atrium.

I.

Callidorus et postea Dinacium.

Call. Pater vult mittam puerum Dinacium
Quaesitum senem, Caliphonem nomine,
Semper qui nostras diligit res admodum.
At ipse stertit involutus stragulis.
Ehu! dixit, quidnam istuc? non luciscit adhuc!
Sed auscultavi diu gallinacium.
Nec si comparet ipse, vocabo denuo (1).
Expergiscere tandem! Forte aeneus sopor
Te cepit? Exis, an non, verberum caput? (2)
Din. (3) Heu! heu! nox est, here, ne hilum lucescit [quidem!
Call. Quin surgis, quin hucce tu properas, pessume?
Vin' hodie in lectulo, tamquam in mortario
Ossa tibi contundam?

(1) *Pulsat.*
(2) *Pulsat multo cum strepitu.*
(3) *Oscitans a somno, intus respondet.*

Din. (1) Heu! heu! miseram mancipii
Conditionem! En surgam, et lucernam adcendero.
Call. Nil opus hocce. Pessumum servorum genus,
Eis si forte mandes quid sollicitus
Millia causantur, modo sibi serviant.
Meus vero pater, dixero quem rectius
Patronum, multis diebus se se cruciat.
Quot in laboribus noctu simul ac diu
Ipse versatur! Imo macrescit plurimum.
Enim quid venerit mali equidem nescio,
Sed ecce paret puer, quam lentissume.
Din. (2) Quid me vis, impera, tuus sum, ne dubita.
Call. Ut prius tu frices refricesque oculos,
Quo esse certus te vigilare possiem.
Din. Vel nolens audiam, satis tu clamitas.
Call. Pater vult eas illico, sine mora,
Vocatum senem, Caliphonem nomine.
Tenes iam nomen?
Din. Teneo; novi hominem.
Call. Scis quibus ipse maceretur molestiis.
Ab ipso namque sperat solatium
Suae qua premitur nunc aegritudini.
Din. Ibo quod herus mihi sic imperat.
Amicos enim novi esse usque ad pecuniam.
Moestum cum viderint te, cuncti deserent.
Call. Quid de Caliphone times, Dinacium?
Amicus certus in re incerta cernitur.
Din. *Amicitia non est pecuniaria.*
Call. Tace, scis, puer! Munus te quod addecet
Sine mora fac. Vide ne incusaveris
Hominem verbis malignis in posterum.
Vade nunc pedibus, puer, citissumis.
Suis in laribus namqre audire videor
Ambulantem senem (3). Quid si deprehenderit
Te adhuc domi?
Din. Licet ne scire quid maceret
Nunc herum, semper fuit qui laetissimus?
Call. Quid istac curas, minime quae te decent?
Din. Enim moerentem taedet videre patrem,
(Potius est nimium taedium curiositas). (4)
Call. Quid tecum mussitas, servorum pessume?
Din. Ibo, ne clama, ne irascare, ne verbera.

(Ad proximum numerum).

I. B. Francesia.

(1) *Accedit ad fores, sed nondum exit.*
(2) *Exit perfricans oculos convexis digitis.*
(3) *Prodire in scenam ex tussi et baculi ictibus percipit.*
(4) *Aliovorsus.*

PER ORBEM.

Si ad nostram hanc menstruam peregrinationem explendam ferventis spiritus flamma, rotarumque citissimo cursu evolantium uti ministerio placuisset, magisquam tuta antiquissima via sapientiae et intellectus, nostra quoque ossa certo certius existimo albescere, candide lector, media in via vidisses, quae Lutetia Madritum petit. Nonne immutata amentium inconsulto furore via iam sternitur adspectu novissimo, quasi vallis illa, quam vaticinans propheta conspexit Ezechiel? Sed ad docendos nepotes quonam citissimi saeculi praepes cursus correpserit patres, manebunt quoque ferrea machinarum fragmenta disseminata per sulcos; collucent hinc et inde fractarum vehum reliquiae ad arbores, ad terminales muros, ad saxa: hae informi acervo quiescunt ex occursu teterrimo decertantium ad metam: hae novissimis aurigis palmae obtigerunt, qui novos circos ebria mente et vento celerrimi, cuiusque obstaculi negligentes dimetiuntur; tot vero victimarum quis sarciet vitam, quis fracta membra restituat?

⚜

Lenior arrisit, et iure quidem, nautis Germanis sors itineris, quod iam summis laudibus inierant ad polum antarcticum. Horum nimirum adveniunt epistolae Durban ex portu praeter vota optimae, quae nunciant nautas omnes valere sospite vita. Signavit scripta Drygalski nasarcha, atque ex oceanis indicis emisit, mense iam acto Maio, felici nautis augurio.

⚜

Attamen amara docent iterata frequenter Americae diaria, quae non perraro funestant: clades infinitae, civilia teterrima bella. Topeca haec urbs patitur, ligneis quae muris patebat, fluminis ad ripas multis exculta colonis commerciorumque dives atque industribus aedibus. Hanc Numinum irae consertis male sagittis igne petunt calido, petunt glacialibus undis. Aestuant inde moles, ardent domus, templa corruunt; hinc furiosae elato gurgite limphae vias plateasque invadunt, occupant atria civium, domesticaque limina unda spumosa occupant. Non tectorum culmina, non arborum vertices pavidos iuvant cives, non lux matutina fugatis tenebris affert solatium; non iuvant scaphae, quae nimio fugientium pondere oppressae aberrant, quousque versae merguntur. Non iuvant auxilia hominum ciborumque armorumque, quae ferrei tramites patria caritate mittente undique comportant; biscentum exstincti lugentur flammis vel aqua; millies centenis millibus libellarum aestimant tot fortunarum exitium! Aqua tandem domuit rabiem ignitam Vulcani, at exuviis quietum comparavit sepulchrum.

⚜

At Kansas ad urbem, simulque Atalanta in Georgia nobili regione fit par omnino ruina. Inundantes aquae pontes avellunt Kansas in flumen, ac Georgiana oppida omnia vento furenti pluviaeque furore perrumpuntur: lateres ex tectis avolant in subditas vias, feruntur cives nullo aerostatico globo nullisque alis innixi, vel machina nulla, aquilonari rabie avium iam more per auras, at multi deiectis circum fragmentis necantur.

Quamquam nostrae quoque litora Partenopis flammarum ira devastata vident tertio iam die aedes argentarias, et custodiam pignoraticiam proxime subiectam, publico ubi foenore pecunia misellis datur, ubi exiguae merces pignore acceptae, certis armariis late per palatium pie servantur. At iam ingentem divitum fortunam una cum rebus pauperum clientum aequo furore flammae devorantes solo adaequarunt.

Ultimum dicam incendium, quod ballistarii milites vacantes suis exercitationibus Haspelschied in campo, missili ignito forte excitarunt. Martialem campum Caesar Imperator paucis diebus ante sollemniter inauguraverat.

Bitche denique lucus magnus atque densus facilis praeda flammis excitatis patuit late, vix quas cohibuere vigiles multi.

⚜

Nos vero tantis sospites ruinis iuvat parumper leniter morari in ephebaeo Florentino sacro inter tirones, qui disciplinis operam impendunt biblicis, quarum publice dederunt multa cum laude specimen eximium, mense peracto.

Quatuor alumni periclitantes thesim quisque suam de libro Danielis breviter, sed dilucide explicateque argumentis ex libro ipso petitis adversus recentiorum Rationalistarum, quos vocant, commenta, confirmarunt, contradicta penitus dissolverunt. Facto prospere periculo, ex audientium corona, in qua et Satolli, Purpuratus pater, et Archiepiscopus florentinus et alii Hetruriae antistites conspicui erant, adolescentes gratulationes et plausus exceperunt.

VIATOR.

LIBRI RECENS DONO ACCEPTI.

De imitatione Christi libri quatuor Sacrae Scripturae concordantia illustrati et parvulo commentario aucti, auctore G.-A. O. presbytero. — Tornaci, Parisiis typis Societ. S. Ioannis Evangelistae, Desclée, Lefebvre et Soc. Edit. Pont, 1902.

P. EMILIO CRIVELLI, O. F. M. **Di Mons. Clemente Coltelli O. F. M. Missionario Apostolico nel Chen-Si settentrionale in Cina.** — Quaracchii ad Florentiam, ex off. Collegii S. Bonaventurae, 1903.

CAROLUS AGNOLETTUS. **Ob dedicatum recens exstructum sacellum Seminarii Tarvisini.** — Tarvisii, ex off. Turazza. MDCCCCIII.

— **Ad Leonem Pp. XIII vigesimum quintum annum sui pontificatus complentem, carmen.** — Indidem.

FRANCESCO MACRY-CORREALE. **Saggio filosofico sull'errore.** — Equotutici, ex off. Pascarelli, MDCCCCIII.

totidem ictibus oppositus murus respondeat pilamque remittat, lusores esse oportere summopere agiles, peritos et indefessos, ad cursum et ad remedium promptissimos. Quam plane dexteritatem et motuum celeritatem iamdiu sciunt omnes Iberorum maxime esse propria, qui adfuere praesertim non tam incruento huic exercitio, quam tauromachiis illis tremendis, quae passim in eorum urbibus habentur, ubi tamen equites peditesque cuspide, vel pugione, vel gladio instructi, vel tantum rubrum sagum agitantes circa furentem belluam, tuto pede et secura virtute colludunt.

A. Costaggini.

ANNALES.

Vectigalia apud Anglos innovanda — Mauritaniae pugnae — Balcanica seditio — Iberorum foedus novum? — Chilena et Argentinensis amicitia.

Obstupuerunt passim qui sive commerciis, sive argentariae rei per orbem dant operam, de rogationibus a Chamberlainio administro nuper oblatis circa necessitatem innovandae vectigalium liberae rationis, quam a saeculo Angli servabant. Quae publica pecunia huiusmodi e tributis affluat, eam in communitatis commodum erogandam esse ille censuit, ut prospiciatur praesertim egenis et senibus, qui manuum laboris iusta aliqua de causa facti sint impotes. Propositis acriter adversatur Henricus Campbell Bannermann, qui iam ad Scotos fusam orationem habuit, ut acceptum huc usque libertatis regimen tueretur. Disceptatio, quae maximi ponderis etiam ad rem argentariam ceterarum gentium plane apparet, non sine peculiari cautela et studio consideranda nobis relinquitur.

★

Mauritaniae res pessumdatas novissimo tempore audivimus ob perduellium Mauritanorum audaciam, qui finitimas Berberiae regiones, et praesertim Figuig oasim incolunt. Haec enim limina cum Ionnart, gallicae Berberiae proconsul, lustraret, in eum inque eius comitatum ignibállistis instructi Arabes insidias struxerunt. In transeuntes iacta missilia; lanceis etiam ac mucronibus proelium commissum est. Inde male perculsi Galli sumere iniuriarum tum veterum tum recentiorum ultionem armis citissimis sese parant. Nec Gallorum iuri legitimo aemulae gentes quidquam opponant. Quapropter instructae legiones [illegible] tormentorumque currus alaeque equitum ad fines Fuiguigenos concurrunt iam iam bellum commissurae et audaciam latronum proterviam fracturae. Mauritanus enim ille rex regulique eius adeo exanimati civili seditione aberrant, ut impotes omnino facti sint tuendae publicae incolumitatis. Res igitur ad Gallos transeunt, favente etiam foedere anno MDCCCXLV icto, quo Gallis ius tribuitur persequendi trans fines quoque imperii perduelles et latrones, a quibus forte iniurias acceperint. Verum praenunciant Mauritanos illos barbaros ultricibus Gallorum cohortibus non sine constantia obfuturos.

★

Ex Balcanicis discordiis nil gravius superaccidit; at pergunt late Bulgarorum Turcarumque advelitationes, et hinc et inde saevit in dies ferocior ira et bellica rabies. Bulgarorum rex iam ad suos redux, orationem Bourgas ad portum habuit de sedanda animorum ira et de malis componendis amice.

Turcae autem ut vicissim paci operam dent Bulgaros plurimos, inter novissima discrimina in vincula traditos, libertati reddunt paullatim. Pacifica haec negotia si utrinque provehantur pignus restitutae concordiae non vanum arridebunt.

★

Nova vero communis pacis semina Henricus, Guilelmi Caesaris frater, ad Iberos iter deducens coniecit. Spopondisse enim affirmant Alfonso regi non dubiam neque defuturam ei amicitiam Germanorum; nec desunt qui coniiciant foedus omnino esse sanctum; quod tamen haud perspicue innotuit.

★

Habemus denique ipsas inter Ibericas gentes Americae meridionalis novae concordiae auspicia; nam Chileni legati ad Argentinos fraternam manum allaturi mox accessere. Atqui recordamur quanta inter duos populos recens odia et quanta aemulatio flagraverint! Sed rerum publicarum moderatoribus ea fuit prudentia, ut tutam et diuturnam amicitiam utraque gens ad invicem confirmaverit, quod sane Americis illis latinis auxilium reique suae augmentum erit, erit et saluberrimum exemplum.

Poplicola.

PUBLICI PER ORBEM COETUS

LEGIBUS FERENDIS.

In Anglia de lege vectigali prorsus immutanda deque tributis contra exterorum commercia statuendis Chamberlainius orationem habuit: res tamen longa disceptatione agitabitur.

In Gallia de captae pecuniae incusationibus in administrorum et rei navalis praesidem apud oratores populi agitatum, ex quibus tamen nihil memorabile consequutum est, et adversariorum conatus in irritum cessere.

In Italia de summis expensarum, quae in publicas necessitates erogandae ad proximum annum proponuntur, rogationes singillatim expenduntur.

In Peruviana republica Emanuel Candiano praeses electus est; ad eius vices gerendas Alarco primo, secundo loco Calderon sunt vocati.

Scriba.

LIBRORUM RECENSIO

Thesaurus.

(Iuxta carmen Bohemicum C. J. Erben scripsit Fr. Palata. — Chemnitzii, apud Car. Wiechert, MDCCCCIII).

Franciscus Palata, qui in *Vox Urbis* arguta solet et concinne descripta aenigmata proponere, nuper carmen edidit, quod *Thesaurus* inscribitur. Scripserat illud bohemice C. J. Erben; idemque vertit Palata noster in disticha latina. Cuius interpretationis quanta sit fides, nescio equidem, cum Bohemorum linguae plane sim ignarus; id tamen affirmare possum, versus illos, qui ducenti et quinquaginta fere numerantur, ita prono fluere alveo, ac si musa eos latine primum fudisset. Legenti statim liquet, Palati manibus diurnis atque nocturnis versari opera Vergilii, Ovidii aliorumque poetarum melioris notae.

Argumentum ipsum delectat, quod ex populari apud Bohemos traditione desumptum est. Egregie ibi docetur, avaritiam esse fugiendam, aurumque sperni debere, si cum bonis superioris ordinis comparetur. In ipsa narratione, quae matrem inducit cum suo filiolo et ditissimum, qui repente patet, thesaurum, pulchra intexta reperis turritum sacellum in colle solitario ac nemoroso exstructum, et funebre Hebdomadae maioris triduum, quo ad templa

Christicolas... non clangor tinnulus aeris,
Lignea, sed crotali vox gemebunda vocat.

Tum enim

Maeret delubrum: muri posuere decorem,
Aram funerea cum cruce vela tegunt;
Austeris numeris lugubre cientur in aede
Hymni, queis canitur passio, Christe, tua.

Plurima in hoc carmine nitent, quamquam, ut candide fatear, non ita probandus videtur unus alterve versus, in quo auctor vel laxiore utitur versificatione, uti cum ultimam syllabam in verbo *putredŏ* corripit, vel cum pro ablativo *lugubri*, *lugubre* ponit. Quae tamen non impediunt, quominus carmen Palati egregium sit habendum.

Scrib. Vindobonae.

Franc. Xav. Reuss.

AENIGMATA

I.

Visere si me vis, adeas pia limina templi,
me siquidem templis semper inesse decet.
Littera parva caput, Graiis ignota, coronat?
Obscoenas pecudes sub mea tecta vides.

II.

Olim cara Iovi, speciem mentita iuvencae,
cornigeri coniux Apidis ipsa fui.
Si mihi litterulam insereres, matertera Bacchi,
iam fierem, rabidi victima facta maris.

I. B. Pesenti.

Ex sociis, qui utriusque aenigmatis interpretationem ad Commentarii moderatorem miserint intra menses duos, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

C. Plinii Caecilii Secundi
PANEGYRICUS
Traiano imperatori dictus.

Aenigmata an. VI, n. VIII proposita his respondent:
1) Letum, Telum; 2) Mensis, Ensis, Mens.

Ea rite soluta miserunt:

I. B. Pesenti, *Roma.* — Guil. Schenz, *Ratisbona.* — Ioan. Cantono Ceva marchio, *Vercellis.* — V. Hertel, *Mendhusio.* — Arn. Alterocca, *Venetiis.* — E. Burg, *Argentorato.* — Benvenutus a Foro Cornelii, *Faentia.* — D. Le Provost, *Briocen.* — Car. Stegmüller, *Sabaria.* — Iul. Sernatinger, *Dresda.* — Rich. Malotta S. I., *Brzozów.* — Aem. Gschwind, *Praga.* — Ant. Lassota, *Sutrio.* — H. A. Strong, *Liverpolia.* — Coll. Schol. Piar., *Stellae* — Ft. Szabò Kálmán, *Tömörd.* — Alex. P. Gest, *Lambertville.* — Tr. Grottanelli; Herm. Gini, *Aquis Taurinis.* — Lad. Lud. Podobinski, *Cracovia.* — Ad. Huza, *Grybovia.* — Eug. Sosio, *Bormio.* — Dom. Farese, *Neapoli.* — Fr. Benedictus, *Simpelveld.* — Alois Battisti, *Maraula.* — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas.* — Arn. Rudzianski, *Simpheropoli.* — Ios. Wilhelm, *Battle.* — Mich. Fusco, *Formicola.* — Ios. Walter, *Neo-Eboraco.*

Sortitus est praemium
Benvenutus a Foro Cornelii,
ad quem missum est opus, cui titulus:

Minucii Felicis
Octavius.

Sponsor: Ioannes Baptista Ciampi, iurisperitus.

Romae — Ex officina *Pacis* Phil. Cuggiani.